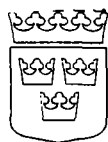

Konstitutionsutskottets betänkande

1989/90:KU33

Ökad säkerhetskontroll vid sammanträde
med riksdagens kammare och utskott

1989/90
KU33

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet riksdagens förvaltningskontors förslag till lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott (förs. 1989/90:7) och tre motioner som har väckts med anledning av förslaget.

Under ärendets beredning i utskottet har inom utskottets kansli upprättats en kanslipromemoria. Promemorian innehåller lagförslag som något skiljer sig från förvaltningskontorets lagförslag. På utskottets begäran har lagrådet yttrat sig över lagförslaget i promemorian. Promemorian har fogats till betänkandet som *bilaga 2* och lagrådets yttrande som *bilaga 3*.

Utskottet hemställer att riksdagen antar lagförslaget i promemorian med den ändring utskottet föreslagit. Förslaget innebär att säkerhetskontrollen även i fortsättningen skall inriktas på att förebygga att allvarliga våldsbrott förövas vid sammanträden med riksdagens kammare och utskott. Som förutsättning skall emellertid inte längre gälla att det till följd av särskilda omständigheter finns risk för ett sådant brott. Möjligheterna att företa säkerhetskontroll utvidgas således.

Förvaltningskontorets förslag

I förslag 1989/90:7 hemställer förvaltningskontoret att riksdagen antar förslag till lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott. Förvaltningskontorets lagförslag har fogats till betänkandet som *bilaga 1*.

Motionerna

1989/90:K6 av Göran Ericsson (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att inrätta en säkerhetskontroll i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen begär förslag om säkerhetsanordningar i enlighet med vad i motionen anförts.

1989/90:K7 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen avslår förvaltningskontorets förslag till lag om ändring i lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

1989/90:K8 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen avslår förvaltningskontorets förslag till lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

Utskottet

Bakgrund

Bestämmelser i riksdagsordningen om ordningen vid sammanträde med kammaren och med utskott m.m.

Enligt 2 kap. 4 § första meningen riksdagsordningen är sammanträde med kammaren offentligt. I förarbetena till riksdagsordningen uttalade konstitutionsutskottet att i denna föreskrift slås fast den i ett demokratiskt statsskick fundamentala principen att riksdagens förhandlingar skall vara offentliga (KU 1973:26). I vissa undantagsfall kan sammanträde dock hållas inom stängda dörrar.

För utskotten är huvudregeln att de skall sammanträda inom stängda dörrar. Ett utskott kan dock besluta att sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt (4 kap. 12 § första stycket).

I tilläggsbestämmelsen 2.4.1 finns bestämmelser som rör ordningen vid sammanträde med kammaren. Där föreskrivs att det skall finnas särskilda platser för åhörare i plenisalen. Åhörare som uppträder störande skall genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörare, kan talmannen utvisa samtliga åhörare. Vidare föreskrivs att besökare till åhörarläktaren på anmodan skall avlämna ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen i plenisalen, för förvaring. Den som inte efterkommer en sådan anmodan får vägras tillträde till åhörarläktaren. I tilläggsbestämmelsen 4.12.2 finns föreskrifter som gäller ordningen vid offentlig del av utskottssammanträde. De har samma innebörd som föreskrifterna i 2.4.1.

Lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

Den angivna lagen trädde i kraft den 1 maj 1988. Lagen gör det möjligt att i extraordinära situationer utföra säkerhetskontroll i samband med sammanträde med kammaren och vid en offentlig del av ett utskottssammanträde.

Säkerhetskontroll får nämligen äga rum om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det vid sammanträdet kan komma att förövas ett brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom (1 §). Säker-

hetskontrollen beslutas av talmannen (2 §). Säkerhetskontrollen omfattar besökare till plenisalens åhörarläktare och lokalen för utskottssammanträdet (3 §). Med besökare avses även journalister och pressfotografer men inte riksdagens ledamöter, den som kallats till en utfrågning eller dennes bisittare eller den i övrigt som skall närvara vid sammanträdet på grund av allmän tjänst (KU 1987/88:34 s. 3). Säkerhetskontrollen utförs av polisman efter närmare anvisningar av polismyndigheten med biträde av vaktpersonal vid riksdagen (4 §). Vid säkerhetskontrollen skall vapen och andra föremål som kan komma till användning vid den nämnda typen av brott eftersökas. För detta ändamål får kroppsvsitation äga rum och väskor och andra föremål undersökas (5 §). Besökare som inte underkastar sig föreskriven säkerhetskontroll skall vägras tillträde till åhörarläktaren eller sammanträdeslokalen (6 §). Påträffas föremål som avses i 5 § och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, skall den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. Efterkommer han inte uppmaningen, får han avlägsnas från riksdagens lokaler (7 §).

Lagens utformning innebär att säkerhetskontroll bara kan komma i fråga när våldshandlingar kan befaras på grund av något konkret hot eller andra särskilda omständigheter. Lagen medger således inte att kontrollen utförs när som helst eller regelmässigt vid vissa tillfällen.

När lagstiftningsärendet behandlades erinrade konstitutionsutskottet om att riksdagen vid upprepade tillfällen hade uttalat att öppenhet i vårt statsskick utgör en grundläggande förutsättning för vårt demokratiska samhällssystem och att detta självfallet skall prägla arbetet i riksdagen i dess egenskap av ledande statsorgan. Utskottet anförde vidare att kontrollåtgärder som syftar till att förebygga brott eller förhindra störningar av allmän ordning och säkerhet kan innebära mer eller mindre kännbara inskränkningar i lagskyddade fri- och rättigheter. Vid bedömningen av vilka begränsningar som får göras skall särskilt beaktas vikten av vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet. Detta gäller i hög grad politiska angelägenheter och därmed också allmänhetens tillträde till sammanträden med politiska församlingar. Utskottet ansåg emellertid att det borde finnas en möjlighet för riksdagen att i vissa extraordinära situationer kunna besluta om säkerhetskontroll vid sammanträde med kammaren och vid offentliga utskottsutfrågningar (KU 1987/88:34).

Förvaltningskontorets förslag

Enligt förvaltningskontorets förslag skall säkerhetskontroll få äga rum i betydligt större utsträckning än vad som för närvarande är möjligt. Förslaget har främst föranletts av två ordningsstörande händelser som har inträffat vid kammarens sammanträden. Det ena fallet inträffade den 10 juni 1988. Under en debatt i kammaren klättrade en grupp demonstranter ner från läktaren och tog sig fram till talarstolen. Sammanträdet ajournerades, och efter ett visst tumult fördes demon-

stranterna ut. Vid det andra tillfället, den 31 maj 1989, kedjade demonstranter fast sig vid stolarna på åhörarläktaren och ropade slagord. Oordning uppstod och talmannen tvingades utrymma läktaren.

Enligt förslaget skall 1 § lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott ändras så att säkerhetskontroll får äga rum till förekommande av brott som utgör allvarlig fara för ordningen vid sammanträdet. Det behöver inte föreligga några särskilda omständigheter i det enskilda fallet som motiverar kontrollen. Att närmare ange när kontrollen bör anordnas är enligt förslaget inte möjligt. Som exempel på anledningar till kontroll anges det vid tillfället rådande debattklimatet i samhället eller närvaron av särskilt utsatta personer i sammanträdeslokalen. Kontrollen är inte heller förbehållen förebyggandet av brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Kontrollen kan även avse att förhindra brottet störande av förrättning (16 kap. 4 § brottsbalken). Enligt förslaget blir det möjligt att rutinemässigt tvinga besökarna att underkasta sig eftersökning av föremål som kan tänkas användas för att störa ett sammanträde. Det är meningen att uttrycket "brott som utgör allvarlig fara för ordningen vid sammanträde" även skall innefatta de allvarliga brott av attentatskaraktär som lagen för närvarande avser.

Mot förslaget anmälades två reservationer. Ledamöterna från moderata samlingspartiet föreslog att säkerhetskontroll skulle få äga rum så länge talmannen inte beslutat annat. Ledamoten från vänsterpartiet kommunisterna förordade en oförändrad lagstiftning.

Motionerna

I motion K6 yrkande 1 förespråkas att säkerhetskontroll alltid skall få äga rum. Möjligen skall talmannen kunna besluta om att sådan inte skall företas. Motionären anför att förvaltningskontorets förslag endast är en del av ett säkerhetssystem för riksdagen och efterlyser ytterligare åtgärder för att höja säkerheten. Motionären föreslår vissa säkerhetsanordningar i plenisalen (yrkande 2). I läktarens frontpanel bör ett pansarglas monteras in. Det skall snabbt kunna hissas upp till en sådan höjd att ingen beväpnad person skall kunna avge eld ner i plenisalen. Pansarglasdörren in till läktaren skall automatiskt kunna låsas när någon passerar en detektorbåge som ger utslag. I motionerna K7 och K8 anför motionärerna att det inte finns någon anledning att ändra lagen. De hemställer därför att förslaget avslås.

Promemrieförslaget

Den promemoria som har upprättats inom utskottets kansli innehåller lagförslag som något skiljer sig från det som läggs fram i förvaltningskontorets förslag. I promemorian föreslås att 1 § lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott ändras så att säkerhetskontroll får äga rum i syfte att förebygga att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av av sammanträde med ett utskott förövas brott som

innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Vidare föreslås att det i 2 § nämnda lag görs ett tillägg till den nuvarande lydelsen av innebörd att talmannens beslut om säkerhetskontroll skall avse viss tid, högst en månad. När det gäller det närmare innehållet i promemorian hänvisas till bilaga 2. Lagrådet har i sitt yttrande över promemorians lagförslag förordat ett mindre tillägg i 2 § i lagförslaget. I övrigt har lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran. Yttrandet finns i *bilaga 3* till betänkandet.

Utskottets bedömning

Utskottet anser att säkerhetskontrollen vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott även i fortsättningen bör inriktas på skyddet mot grövre våldsbrott. De ordningsstörande händelser som beskrivs i förvaltningskontorets förslag har emellertid väckt frågan om lagen gör det möjligt att åstadkomma ett tillräckligt skydd. Visserligen förelåg det inte vid något av tillfällena något särskilt hot som innebar att det fanns risk för något allvarligt våldsbrott. Något beslut om säkerhetskontroll hade därför inte fattats. Några våldshandlingar förekom inte heller. Enligt utskottet visar emellertid händelserna tydligt att möjligheterna att garantera säkerheten genom förebyggande åtgärder är begränsade.

I plenisalen kan ibland en stor del av landets politiska ledning vara samlad. Det är enligt utskottet uppenbart att det vid sådana tillfällen kan finnas behov av åtgärder för att garantera säkerheten även om det inte föreligger något konkret hot om våldshandlingar. Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att vissa statsråd har ett ständigt livvaktsskydd på grund av hot som de bedöms vara utsatta för. Ett sådant hot bortfaller givetvis inte när statsrådet är i plenisalen. Det nu anförda talar enligt utskottet för att säkerhetskontroll bör kunna äga rum i större utsträckning än vad som är möjligt enligt nuvarande ordning. Som anføres i promemorian kan behov av säkerhetskontroll föreligga vid vissa tillfällen då många ledamöter och andra är samlade, t.ex. vid riksmötets öppnande eller vid behandlingen av ärenden som väcker starka känslor hos olika grupper i samhället. Enligt utskottets mening är det inte möjligt att närmare ange när kontrollen skall äga rum. I varje särskilt fall måste en avvägning göras mellan å ena sidan intresset av säkerhet vid sammanträden med riksdagens kammare och utskott och å andra sidan intresset av största möjliga öppenhet i riksdagens arbete och den enskildes intresse av skydd för den personliga integriteten. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att rätten att besluta om säkerhetskontroll tillkommer talmannen. Det innebär en garanti för att intresset av öppenhet och intresset för integriteten kommer att beaktas.

På grund av det anförda förordar utskottet att 1 § lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott ändras så att säkerhetskontroll får äga rum i syfte att förebygga att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott förövas brott som innebär

en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Detta ställningstagande innebär att utskottet avstyrker motionerna K7 och K8.

Utskottet vill vidare framhålla att en utvidgad säkerhetskontroll kan få en viss betydelse när det gäller möjligheterna att förhindra att ordningen störs vid sammanträdena. Om det vid säkerhetskontrollen upptäcks att en besökare till plenisalen har med sig ett föremål som kan användas för att störa ordningen, kan han nämligen enligt tilläggsbestämmelsen 2.4.1 till riksdagsordningen anmodas att lämna kvar föremålet. Den som inte efterkommer en sådan anmodan får enligt bestämmelsen vägras tillträde. Föreskrifter av likartat innehåll för offentlig del av ett utskottssammanträde finns i tilläggsbestämmelsen 4.12.2.

I normala fall sker säkerhetskontrollen med användande av en detektor. Även om denna metod för undersökning utgör ett förhållandevis litet ingrepp i den personliga integriteten bör säkerhetskontroll enligt utskottets mening inte äga rum i vidare mån än vad som är motiverat från säkerhetssynpunkt. Behovet av säkerhetskontroll är också olika starkt vid olika tidpunkter. Utskottet avstyrker därför yrkandet om ständig säkerhetskontroll i motion K6 yrkande 1. I promemorian föreslås att beslut om säkerhetskontroll skall gälla för en viss tid. När tiden är till ända får frågan om fortsatt kontroll prövas på nytt. Den längsta tid som ett beslut om säkerhetskontroll skall kunna avse bör enligt förslaget vara en månad. I 2 § i promemorians lagförslag görs därför ett tillägg till den nuvarande lydelsen. Tillägget innebär att talmannens beslut om säkerhetskontroll skall avse viss tid, högst en månad varje gång. Lagrådet har i sitt yttrande anfört att lagens övriga bestämmelser tar sikte på att säkerhetskontrollen görs i anslutning till ett sammanträde med riksdagens kammare eller utskott. Det är enligt lagrådet då naturligt att talmannens beslut kan avse visst eller vissa sammanträden utan att det närmare anges tidpunkter för dessa. För att det klart skall framgå att detta är ett möjligt alternativ har lagrådet förordat att tillägget utformas så att talmannens beslut skall avse visst sammanträde eller viss tid, högst en månad varje gång. Utskottet ansluter sig till vad som anförs i promemorian om begränsning i tiden av beslut om säkerhetskontroll och förordar att 2 § utformas i enlighet med lagrådets förslag.

Vad utskottet har anfört om sammanträde med kammaren gäller i allt väsentligt även en offentlig del av sammanträde med utskott. Utskottet förutsätter att anordnandet av säkerhetskontroll i samband med en offentlig del av ett sammanträde med ett utskott föregås av samråd med utskottet i fråga.

Den nya ordningen bör gälla fr.o.m. den 1 maj 1990.

Som anförs i motion K6 yrkande 2 är de föreslagna åtgärderna endast en del av säkerhetssystemet för riksdagens lokaler. I motionsyrkandet förespråkas ytterligare åtgärder av teknisk karaktär. Utskottet vill erinra om att det ankommer på riksdagens förvaltningskontor att

fortlöpande pröva vilka åtgärder av praktisk natur som behöver vidtas för att upprätthålla och förbättra säkerheten. Med det anförda får motionsyrkandet anses besvarat.

1989/90:KU33

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *ökad säkerhetskontroll*

att riksdagen med anledning av förslag 1989/90:7 och med avslag på motionerna 1989/90:K6 yrkande 1, 1989/90:K7 och 1989/90:K8 antar i bilaga 4 intaget förslag till lag,

res. 1 (m)

res. 2 (vpk, mp)

2. beträffande *vissa tekniska säkerhetsåtgärder*

att riksdagen förklarar motion 1989/90:K6 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 20 mars 1990

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Catarina Rönning (s), Kurt Ove Johansson (s), Birgit Friggebo (fp), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Sören Lekberg (s), Torgny Larsson (s), Elisabeth Fleetwood (m), Ylva Annerstedt (fp), Bengt Kindbom (c), Bo Hammar (vpk), Hans Leghammar (mp), Ulla Pettersson (s) och Rosa-Lill Wåhlstedt (s).

Reservationer

1. Ökad säkerhetskontroll (mom. 1)

Anders Björck, Hans Nyhage och Elisabeth Fleetwood (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med "I normala fall och slutar med "lagrådets förslag." bort ha följande lydelse:

Säkerhetskontroll bör få anordnas utan särskild prövning. Talmanen bör dock ha befogenhet att besluta att kontroll inte skall äga rum. Föreskriften i 2 § i lagförslaget bör utformas i enlighet med detta.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ökad säkerhetskontroll*

att riksdagen med anledning av förslag 1989/90:7 och motion 1989/90:K6 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1989/90:K7 och 1989/90:K8 antar i bilaga 4 intaget förslag till lag med den ändringen att 2 § skall ha följande lydelse.

1989/90:KU33

2 §

Talmannen får besluta att säkerhetskontroll inte skall äga rum.

2. Ökad säkerhetskontroll (mom. 1)

Bo Hammar (vpk) och Hans Leghammar (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 5 börjar med "Utskottet anser" och på s. 6 slutar med "1990." bort ha följande lydelse:

Öppenheten i vårt statsskick är en grundläggande förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Lagförslaget innebär ett avsteg från den öppenhet som kännetecknar riksdagens arbete. Utskottet kan inte finna att det finns några motiv för en sådan skärpt lagstiftning. Utskottet avstyrker därför lagförslaget.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *ökad säkerhetskontroll*

att riksdagen med bifall till motionerna 1989/90:K7 och 1989/90:K8 avslår förslag 1989/90:7 och motion 1989/90:6 yrkande 1.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1988:144) om
säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens
kammare och utskott

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1988:144) om säkerhetskontroll
vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Säkerhetskontroll får äga rum, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Säkerhetskontroll får äga rum hos riksdagen till förekommande av brott som utgör allvarlig fara för ordningen vid ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1990.

Ökad säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

Sammanfattning

I denna promemoria föreslås ändringar i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott. Säkerhetskontrollen skall som hittills inriktas på att förebygga att allvarliga våldsbrott förövas vid sådana sammanträden. Som förutsättning för kontrollen skall emellertid inte längre gälla att det till följd av särskilda omständigheter finns risk för ett sådant brott. Förslaget innebär således att möjligheterna att företa säkerhetskontroll utvidgas.

Bakgrund

Bestämmelser om kroppsvisitation

Enligt 2 kap. 6 § *regeringsformen* är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot kroppsvisitation. Kroppsvisitation innebär undersökning av någons kläder eller av något som denne har med sig, t. ex. en handväska (prop. 1975/76:209). Skyddet mot kroppsvisitation får dock begränsas genom lag. Det får emellertid bara göras för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar (2 kap. 12 § andra stycket).

Om det förekommer anledning att ett brott förövats på vilket det kan följa fängelse får enligt 28 kap. 1 § *rättegångsbalken* kroppsvisitation företas för eftersökande av föremål som är underkastat beslag, eller annars för att utröna omständighet som kan ha betydelse för utredning om brott.

I 19 § *polislagen* (1984:387) finns också bestämmelser om kroppsvisitation. Enligt den paragrafen får en polisman som med laga stöd griper eller annars omhändertar eller avlägsnar någon i anslutning till ingripandet kroppsvisitera denne i den utsträckning som är nödvändig antingen av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål skall kunna tas om hand, eller för att hans identitet skall kunna fastställas. Enligt paragrafen får en polisman också kroppsvisitera i den utsträck-

ning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken (brottsverktyg och vapen). För detta ändamål får polismannen även undersöka portfölj, handväska eller annat liknande handbagage.

Enligt 1 § *lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll vid domstolsförhandlingar* får säkerhetskontroll äga rum, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med en domstolsförhandling kan komma att förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Vad som menas med säkerhetskontroll och vad som händer om någon vägrar att underkasta sig säkerhetskontroll är reglerat i huvudsak på samma sätt som i *lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott*. En redogörelse för den lagen lämnas nedan.

Enligt 1 § *lagen (1970:926) om särskild kontroll på flygplats* får till förekommande av brott som utgör allvarlig fara för säkerheten vid luftfart särskild kontroll på flygplats äga rum. Förordnande om särskild kontroll skall avse viss tid, högst tre månader varje gång (2 §). Vid särskild kontroll eftersöks vapen eller annat föremål, som är ägnat att komma till användning vid brott som avses i 1 §. Väska eller annat slutet förvaringsställe inom flygplatsens område får undersökas. Flygpassagerare eller annan som uppehåller sig inom området får kroppsvisiteras (3 §).

Bestämmelser i riksdagsordningen om ordningen vid sammanträde med kammaren och med utskott m.m.

Enligt 2 kap. 4 § första meningen riksdagsordningen är sammanträde med kammaren offentligt. I förarbetena till riksdagsordningen uttalade konstitutionsutskottet att i denna föreskrift slås fast den i ett demokratiskt statsskick fundamentala principen att riksdagens förhandlingar skall vara offentliga (KU 1973:26). I vissa undantagsfall kan sammanträde dock hållas inom stängda dörrar.

För utskotten är huvudregeln att de skall sammanträda inom stängda dörrar. Ett utskott kan dock besluta att sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt (4 kap. 12 § första stycket).

I tilläggsbestämmelsen 2.4.1 finns bestämmelser som rör ordningen vid sammanträde med kammaren. Där föreskrivs att det skall finnas särskilda platser för åhörare i plenisalen. Åhörare som uppträder störande skall genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörare, kan talmannen utvisa samtliga åhörare. Vidare föreskrivs att besökare till åhörarläktaren på anmodan skall avlämna ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen i plenisalen, för förvaring. Den som inte efterkommer en sådan anmodan får vägras tillträde till åhörarläktaren.

I tilläggsbestämmelsen 4.12.2 finns föreskrifter som gäller ordningen vid offentlig del av utskottssammanträde. De har samma innebörd som föreskrifterna i 2.4.1.

1989/90:KU33

Bilaga 2

Lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

Lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott trädde i kraft den 1 maj 1988. Lagen gör det möjligt att i extraordinära situationer utföra säkerhetskontroll i samband med sammanträde med kammaren och vid en offentlig del av ett utskottssammanträde.

Säkerhetskontroll får nämligen äga rum, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det vid sammanträdet kan komma att förövas ett brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom (1 §). Säkerhetskontrollen beslutas av talmannen (2 §). Säkerhetskontrollen omfattar besökare till plenisalens åhörarläktare och lokalen för utskottssammanträdet (3 §). Med besökare avses även journalister och pressfotografer men inte riksdagens ledamöter, den som kallas till en utfrågning eller dennes bisittare eller den i övrigt som skall närvara vid sammanträdet på grund av allmän tjänst (KU 1987/88:34 s. 3). Säkerhetskontrollen utförs av polisman efter närmare anvisningar av polismyndigheten med biträde av vaktpersonal vid riksdagen (4 §). Vid säkerhetskontrollen skall vapen och andra föremål som kan komma till användning vid den nämnda typen av brott eftersökas. För detta ändamål får kroppsvisitation äga rum och väskor och andra föremål undersökas (5 §). Besökare som inte underkastar sig föreskriven säkerhetskontroll skall vägras tillträde till åhörarläktaren eller sammanträdeslokalen (6 §). Påträffas föremål som avses i 5 § och tas det inte i beslag enligt bestämmelserna i rättegångsbalken, skall den hos vilken föremålet påträffas uppmanas att lämna det ifrån sig för förvaring. Efterkommer han inte uppmaningen, får han avlägsnas från riksdagens lokaler (7 §).

Lagens utformning innebär att säkerhetskontroll bara kan komma i fråga när våldshandlingar kan befaras på grund av hot eller andra särskilda omständigheter. Lagen medger således inte att kontrollen utförs när som helst eller regelmässigt vid vissa tillfällen.

När lagstiftningsärendet behandlades erinrade konstitutionsutskottet om att riksdagen vid upprepade tillfällen hade uttalat att öppenhet i vårt statsskick utgör en grundläggande förutsättning för vårt demokratiska samhällssystem och att detta självfallet skall prägla arbetet i riksdagen i dess egenskap av ledande statsorgan. Utskottet anförde vidare att kontrollåtgärder som syftar till att förebygga brott eller förhindra störningar av allmän ordning och säkerhet kan innebära mer eller mindre kännbara inskränkningar i lagskyddade fri- och rättigheter. Vid bedömningen av vilka begränsningar som får göras skall särskilt beaktas vikten av vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet. Detta gäller i hög grad politiska angelägenheter och där-

med också allmänhetens tillträde till sammanträden med politiska församlingar. Utskottet ansåg emellertid att det borde finnas en möjlighet för riksdagen att i vissa extraordinära situationer kunna besluta om säkerhetskontroll vid sammanträde med kammaren och vid offentliga utskottsutfrågningar (KU 1987/88:34).

I det utredningsarbete som föregick förslaget redovisades regler om tillträde för åhörare i nio andra europeiska parlament, bl.a. i Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland. Av redovisningen framgår att åhörarna i många fall måste genomgå någon form av kontroll — ofta i form av detektor eller liknande. I några fall förekommer även identitetskontroll (förs. 1987/88:9).

Behov av utvidgad säkerhetskontroll i riksdagen

Efter lagens ikraftträdande har vissa händelser inträffat som har väckt frågan om lagen gör det möjligt att åstadkomma ett tillräckligt skydd vid sammanträden med riksdagens kammare och utskott.

Under en debatt i kammaren den 10 juni 1988 klättrade en grupp demonstranter ned från läktaren och tog sig fram till talarstolen. Sammanträdet ajournerades och efter ett visst tumult fördes demonstranterna ut. Vid ett sammanträde i kammaren den 31 maj 1989 kedjade demonstranter fast sig vid stolarna på åhörarläktaren och ropade slagord. Oordning uppstod och det dröjde länge innan demonstranterna blev avlägsnade. Vid inget av dessa tillfällen hade det förelegat någon särskild omständighet som innebar att det fanns risk för något allvarligt våldsbrott, och något beslut om säkerhetskontroll hade därför inte fattats. Några våldshandlingar förekom inte heller. Händelserna visar emellertid tydligt att möjligheterna att garantera säkerheten genom förebyggande åtgärder är begränsade.

I plenisalen kan ibland en stor del av landets politiska ledning vara samlad. Det framstår som uppenbart att det vid sådana tillfällen kan finnas behov av åtgärder för att garantera säkerheten även om det inte föreligger något konkret hot om våldshandlingar. Det kan i sammanhanget också erinras om att vissa statsråd har ett ständigt livvaktsskydd på grund av hot som de bedöms vara utsatta för. Ett sådant hot bortfaller givetvis inte när statsrådet är i plenisalen. Det nu anförda talar för att säkerhetskontroll bör kunna äga rum i större utsträckning än vad som är möjligt enligt nuvarande ordning.

Förslag från riksdagens förvaltningskontor

Riksdagens förvaltningskontor har mot denna bakgrund lagt fram ett förslag till ändring i lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott (förs. 1989/90:7).

Förslaget innebär att säkerhetskontroll får äga rum i betydligt större utsträckning än vad som för närvarande är möjligt. Det föreslås nämligen att 1 § ändras så att säkerhetskontroll får äga rum till förekommande av brott som utgör allvarlig fara för ordningen vid sammanträdet. Det behöver inte föreligga några särskilda omständigheter i det enskilda fallet som motiverar kontrollen. Att närmare ange när kon-

trollen bör anordnas är enligt förslaget inte möjligt. Som exempel på anledningar till kontroll anges det vid tillfället rådande debattklimatet i samhället eller närvaron av särskilt utsatta personer i sammanträdeslokalen. Kontrollen är inte heller förbehållen förebyggandet av brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom. Kontrollen kan även avse att förhindra brottet störande av förrättning (16 kap. 4 § brottsbalken). Enligt förslaget blir det möjligt att rutinmässigt tvinga besökarna att underkasta sig eftersökning av föremål som kan tänkas användas för att störa ett sammanträde. Det är meningen att uttrycket "brott som utgör allvarlig fara för ordningen vid sammanträde" även skall innefatta de allvarliga brott av attentatskaraktär som lagen för närvarande avser.

Mot förslaget har två reservationer anmälts. Ledamöterna från moderata samlingspartiet föreslår att säkerhetskontroll får äga rum så länge talmannen inte beslutat annat. Ledamoten från vänsterpartiet kommunisterna förordar en oförändrad lagstiftning.

Med anledning av förslaget har tre motioner väckts, nämligen 1989/90:K6—8. I motion K6 av Göran Ericsson (m) förespråkas ytterligare säkerhetsåtgärder. I motionerna K7 av Lars Werner m.fl. (vpk) och K8 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp) hemställs att förslaget avslås.

Promemorieförslag

Säkerhetskontrollen vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott bör liksom hittills inriktas på skyddet mot grövre våldsbrott. Som framgår av det föregående kan det förekomma tillfällen då det finns ett behov av att säkerhetskontroll görs i detta syfte, även om det inte finns några särskilda omständigheter som pekar på att det finns risk för att ett grovt våldsbrott kommer att förövas. Det kan gälla vissa tillfällen då många riksdagsledamöter och andra är samlade, t.ex. vid riksmötets öppnande. Men det kan också gälla vid behandlingen av ärenden som väcker starka känslor hos olika grupper i samhället. Att närmare ange när kontrollen skall äga rum är inte möjligt. I varje särskilt fall måste en avvägning göras mellan å ena sidan intresset av säkerhet vid sammanträden med riksdagens kammare och utskott och å andra sidan intresset av största möjliga öppenhet i riksdagsarbetet och den enskildes intresse av skydd för den personliga integriteten. Rätten att besluta om kontrollen tillkommer talmannen. Detta innebär en garanti för att intresset av öppenhet och intresset för integriteten kommer att beaktas.

En utvidgad säkerhetskontroll i enlighet med det föregående kan också få en viss betydelse när det gäller möjligheterna att förhindra att ordningen störs vid sammanträdena. Om det vid säkerhetskontrollen upptäcks att en besökare till plenisalen har med sig ett föremål som kan användas för att störa ordningen, kan han nämligen enligt tillägsbestämmelsen 2.4.1 till riksdagsordningen anmodas att lämna kvar föremålet. Den som inte efterkommer en sådan anmodan får enligt

bestämmelsen vägras tillträde. Föreskrifter av likartat innehåll för offentlig del av utskottssammanträde finns i tilläggsbestämmelsen 4.12.2.

1989/90:KU33
Bilaga 2

Säkerhetskontrollen sker i normala fall med användande av en detektor. Även om denna metod för undersökning utgör ett förhållandevis litet ingrepp i den personliga integriteten bör säkerhetskontroll inte äga rum i vidare mån än vad som är motiverat från säkerhetssynpunkt. Behovet av säkerhetskontroll är också olika starkt vid olika tidpunkter. En beslutad säkerhetskontroll bör därför vara beroende av en fortlöpande prövning. Beslut om säkerhetskontroll bör därför — i likhet med vad som är fallet med säkerhetskontroll på flygplats — gälla för en viss tid. När tiden är till ända får frågan om fortsatt kontroll prövas på nytt. Den längsta tid som ett beslut om säkerhetskontroll skall kunna avse bör vara en månad.

Vad som har sagts om sammanträde med kammaren gäller i allt väsentligt även en offentlig del av sammanträde med utskott. Det förutsätts att anordnandet av säkerhetskontroll i samband med en offentlig del av ett sammanträde med ett utskott föregås av samråd med utskottet i fråga.

Den nya ordningen bör gälla fr.o.m. den 1 maj 1990.

I enlighet med det anförda har upprättats förslag till lag om ändring i lagen om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott (*bilaga*).

Förslag till Lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Säkerhetskontroll får äga rum, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott *kan komma att* förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Säkerhetskontroll får äga rum i syfte att förebygga att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

2 §

Beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen.

Beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen och skall avse viss tid, högst en månad varje gång.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1990.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1990-03-13

Närvarande: f.d. regeringsrådet Stig Nordlund, justitierådet Fredrik Sterzel, regeringsrådet Björn Sjöberg.

Enligt protokoll vid riksdagens konstitutionsutskotts sammanträde den 6 mars 1990 har utskottet beslutat inhämta lagrådets yttrande över ett som bilaga till en upprättad kanslipromemoria fogat förslag till lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingvar Åkesson.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*.

I 2 § i lagförslaget görs ett tillägg till den nuvarande lydelsen av innebörd att talmannens beslut om säkerhetskontroll skall avse viss tid, högst en månad varje gång. Lagens övriga bestämmelser tar sikte på att säkerhetskontrollen görs i anslutning till ett sammanträde med riksdagens kammare eller utskott. Det är då naturligt, att talmannens beslut kan avse visst eller vissa sammanträden utan att det närmare anges tidpunkter för dessa. För att det klart skall framgå att detta är ett möjligt alternativ förordar lagrådet att 2 § ges följande lydelse: "Beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen och skall avse visst sammanträde eller viss tid, högst en månad varje gång."

I övrigt har lagrådet ingen erinran mot lagförslaget.

Utskottets lagförslag

1989/90:KU33

Bilaga 4

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott

Härigenom föreskrivs att 1 och 2 §§ lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Säkerhetskontroll får äga rum, om det till följd av särskilda omständigheter finns risk för att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott *kan komma att* förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

Säkerhetskontroll får äga rum i syfte att förebygga att det i samband med ett sammanträde med riksdagens kammare eller vid offentlig del av sammanträde med ett utskott förövas brott som innebär en allvarlig fara för någons liv, hälsa eller frihet eller för omfattande förstörelse av egendom.

2 §

Beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen.

Beslut om säkerhetskontroll fattas av talmannen och skall avse visst sammanträde eller viss tid, högst en månad varje gång.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1990.